

УДК 657.471

Чумак О. В.

Харківський інститут фінансів

Українського державного університету фінансів та міжнародної торгівлі

Мельничук І. І.

Національна академія статистики, обліку та аудиту

**МОДЕЛЬ ОБЛІКУ ВИТРАТ НА ОРГАНІЗАЦІЮ СТРАХОВОЇ СПРАВИ:
СТАН ТА ВДОСКОНАЛЕННЯ**

У статті розглянуто особливості формування вартості страхових послуг. Обґрунтовано недоцільність застосування терміну «собівартість страхових послуг» для представників страхового ринку. Проаналізовано варіанти обліку прямих та непрямих витрат на ведення страхової справи в Україні та надано рекомендації щодо удосконалення порядку обліку витрат на організацію страхової справи.

Ключові слова: витрати страхової компанії, витрати на ведення страхової справи, собівартість, облік, страхові послуги.

Постановка проблеми. Страхові компанії як представники фінансового ринку займаються досить специфічною, відносно інших суб'єктів господарювання діяльністю. Оскільки вітчизняний страховий ринок порівняно з країнами Європи та Америки почав розвиватися не так давно, відсутність чітко визначеної законодавчої бази до регламентації ведення обліку такої діяльності сприяють виникненню дискусії як у понятійному апараті щодо окремих об'єктів обліку страховика, так і порядку їх відображення в системі обліку. Одним з таких об'єктів виступають витрати страхової компанії, недооцінка яких призводить до викривлення показників фінансового результату, а неправильне трактування складових окремих витрат – до проблем визначення достовірності вартості страхових послуг.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. За останні роки діяльність страховиків є предметом уваги все більшого кола вітчизняної наукової спільноти, а саме: загальні тенденції розвитку страхування в Україні [1-4], питання обліку й аудиту діяльності страхових компаній [5-12]. Витрати страховиків вивчали Гаманкова О.О., Бондаренко О.В., Белгородцева М.О. Проте, якщо Гаманкова О.О. досліджувала витрати страхової компанії за їх видами, то інші автори зосереджували увагу також й на обліковому аспекті даної категорії. Серед зарубіжних вчених, які займалися питаннями обліку в страхових компаніях варто відмітити Калашнікову Н.М. [13], Павлюченко Т.М. [14], Полазнову Т.В. [15], Янковську Д.Г. [16], Легкого М.І. [17], Яковлева М.К. [18] та ін.

Незважаючи на значні досягнення у сфері обліку витрат страховими компаніями, відкритими залишаються питання щодо формування складу витрат від операційної діяльності та порядку їх відображення в системі обліку.

Постановка завдання. Метою статті є вивчення досвіду формування вартості страхових послуг в Україні та розробка рекомендованої моделі формування й обліку витрат, враховуючи чинну нормативно-правову базу та потреби користувачів.

Виклад основного матеріалу. Формування складу витрат за видами діяльності та елементами визначене П(С)БО 16 «Витрати». Проте, положення даного стандарту не поширюються на страховиків, підтвердженням чого слугує той факт, що:

- страховики зобов'язані складати звітність за міжнародними стандартами;

- в стандарті визначено порядок формування виробничої собівартості, яка в діяльності страховиків не формується, оскільки вони надають специфічні послуги – фінансові;

- стандартом чітко не визначено, що його положення поширюються на представників фінансового ринку.

Під час вивчення вітчизняної наукової літератури було виявлено, що науковцями витрати страховиків прийнято класифікувати за видами діяльності [5; 19]. Проте, склад витрат, які формують собівартість страхових послуг, суттєво відрізняється, що, в свою чергу, породжує проблеми в практичному відображенні витрат на рахунках обліку. Зокрема, адміністративні витрати й витрати на збут на практиці можуть обліковуватися за двома варіантами:

1. Окремо на рахунках 92 «Адміністративні витрати» та 93 «Витрати на збут», як це роблять в інших галузях економіки.

2. З використанням рахунку 903 «Собівартість реалізованих робіт і послуг» для накопичення витрат, пов'язаних з веденням страхової справи, а також рахунків 92 «Адміністративні витрати» й 93 «Витрати на збут».

Застосування таких методичних прийомів призводить до того, що інформація на рахунках обліку дублюється, що в підсумку, викривлює уявлення користувачів про склад витрат страхової діяльності компанії.

З метою усунення неоднозначності трактування складових витрат основної діяльності страховика, цілком логічним і актуальним є розробка й впровадження спеціалізованого стандарту щодо їх обліку, який має враховувати особливості специфіки роботи даних суб'єктів фінансового ринку для формування витрат.

Оскільки страховики не виробляють страхові послуги, а лише їх надають, в процесі чого додана вартість не створюється, то говорити про виробництво є недоцільно. Даний висновок дає можливість стверджувати, що застосування терміну «собівартість реалізованих послуг» в контексті страхування є невиправданим. А облік такої собівартості, який сьогодні проводиться на рахунку 903 «Собівартість реалізованих робіт і послуг» взагалі не відповідає змісту операції та викривляє показники фінансової звітності.

Враховуючи викладене та положення чинного законодавства України в сфері бухгалтерського обліку в практику страховиків доцільно ввести окремі рахунки, для обліку витрат, де буде формуватися вартість наданої страхової послуги (страхового продукту за умов настання страхового випадку) та її складові. Виділення таких рахунків не порушить сутності окремих операцій, забезпечить можливість акумулювання витрат на ведення страхової справи за умов настання і не-

настання страхового випадку та дасть можливість проаналізувати окремі показники витрат залежно від характеру їх участі у процесі страхування.

Одним з рекомендованих нами є рахунок 905 «Вартість реалізованих фінансових продуктів та послуг», облік на якому доцільно вести в розрізі видів страхування, страхових продуктів та договорів страхування або перестрахування. Даний рахунок – активний, його дебет відображає витрати, пов’язані з реалізацією страхових продуктів (в тому числі й страхових послуг), а кредит – списання сформованої вартості на фінансові результати від основної страхової діяльності.

Склад витрат, які мають формувати вартість страхових послуг та рахунки для їх обліку подані в таблиці 1.

Таблиця 1

Складові витрат, що формують вартість страхових послуг

№ п/п	Назва витрат	Рахунок для обліку
1	Витрати на оплату праці персоналу страховика, зайнятого оформленням документації по укладенню договорів страхування	66 «Розрахунки за виплатами працівникам»
2	Витрати страховика, безпосередньо пов’язані з наданням страхових послуг, обумовлені технологією і організацією страхової справи	685 «Розрахунки з іншими кредиторами», 37 (з підзвітними особами), 22 «Малоцінні та швидкозношувані предмети»
3	Витрати на виплату страхових відшкодувань	904 «Страхові виплати»
4	Витрати з оплати актуарних, сюрвейерських послуг й послуг асистанс	685 «Розрахунки з іншими кредиторами»,
5	Відрахування в резерв попереджувальних заходів	49 «Страхові резерви»
6	Витрати на виплату комісійних винагород, тантьєм за операціями перестраховки	685 «Розрахунки з іншими кредиторами»,
7	Витрати на виплату комісійних винагород страховим посередникам та ін.	685 «Розрахунки з іншими кредиторами»,

По закінченні звітного періоду сформована вартість має списуватися на фінансові результати від основної страхової діяльності (рахунок 791.1.1 «Результат основної страхової діяльності»).

Непрямі витрати на організацію страхової справи сьогодні обліковуються на рахунках 92 «Адміністративні витрати» та 93 «Витрати на збут», основними складовими яких є:

- транспортне обслуговування;
- вартість послуг з підвищення кваліфікації фахівців;
- амортизаційні відрахування необоротних активів;
- витрати на утримання приміщень;
- орендна плата;
- оплата праці персоналу, зайнятого обслуговуванням основної діяльності;
- інші витрати, пов’язані з наданням страхових послуг.

Адміністративні витрати та витрати на збут в кінці звітного періоду мають списуватися на рахунок 791.1.2 «Результат іншої страхової діяльності».

Таким чином, облікова модель списання витрат на ведення страхової справи на фінансовий результат буде мати такий вигляд (рис. 1).

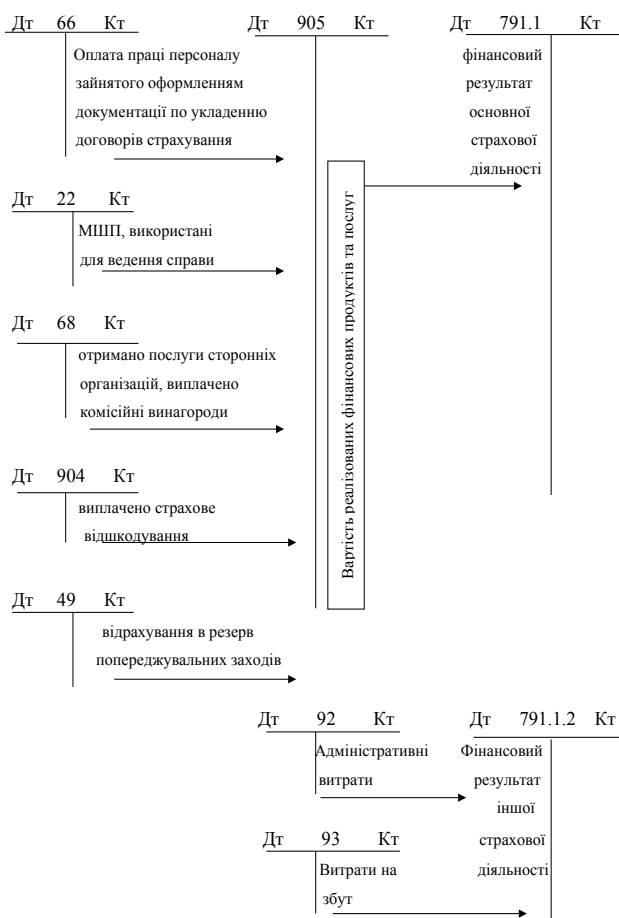

Рис. 1. Рекомендована облікова модель списання витрат на ведення страхової справи на фінансовий результат

З метою визначення достовірної вартості страхових продуктів (послуг) та розробки страхового тарифу в системі управлінського обліку, непрямі витрати на організацію страхової справи доцільно розподіляти згідно обраної бази розподілу (кількості укладених договорів, суми страхових премій тощо) на витрати пов’язані з реалізацією фінансових продуктів й послуг та інші непрямі витрати на організацію страхової справи.

Висновок. На основі проведеного аналізу стану обліку витрат на ведення страхової справи можна зробити висновок, що в умовах сьогодення чітко не визначено, які витрати формують вартість наданих послуг страховими компаніями. Це призводить до дублювання інформації на рахунках обліку в розрізі як основних витрат на ведення справи, так і витрат на збут, адміністративних витрат. Також, застосування терміну «собівартість» щодо надання фінансових послуг в його традиційному розумінні є недоцільним та необґрунтованим, оскільки формування вартості страхових послуг проводиться не на основі калькулювання, а розробленого страхового тарифу. Тому, логічним є введення в систему обліку страховиків окремого рахунку 905 «Вартість реалізованих фінансових продуктів та послуг», на якому акумулюватимуться основні витрати, пов’язані з наданням страхових послуг за умов настання та ненастання страхових випадків. Виділення такого субрахунку забезпечить користувачів не лише достовірною інформацією про вартість наданих послуг у звітному періоді, але й потреби управління в аналітичній інформації.

Список літератури:

1. Гаманкова О. О. Ринок страхових послуг України: сутність, тенденції та шляхи розвитку : автореф. дис. ... докт. екон. наук : 08.00.08. / ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана». – Київ, 2010. – 36 с.
2. Навроцький Д. А. Формування страхового ринку України : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.04.01. / Інститут економічного прогнозування НАН України. – Київ, 2005. – 14 с.
3. Фисун І. В. Формування ринку страхових послуг в Україні : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.08. / Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки» УААН. – Київ, 2008. – 19 с.
4. Фурман В. М. Страховий ринок в Україні: проблеми становлення та стратегія розвитку : автореф. докт. екон. наук : 08.04.01 / Державна установа «Інститут економіки та прогнозування НАНУ». – Київ, 2006. – 37 с.
5. Белгородцева М. О. Бухгалтерський облік фінансових результатів у страхових компаніях: організація і методика [Текст] : дис. ... канд. екон. наук з бух. Обліку : 08.00.09: захищена 05.07.11 / Белгородцева Марина Олександрівна. – Київ, 2011. – 231 с.
6. Бондаренко О. В. Облік та аудит діяльності страхових компаній: методика та організація : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.09 / ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана». – Київ, 2009. – 24 с.
7. Буханець Д. Г. Облік та звітність в страхових компаніях (методологічні та організаційні аспекти) : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.06.04 / КНЕУ. – Київ, 2000. – 20 с.
8. Зінкевич Т. О. Організація та методика аудиту страхових компаній : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.08. / КНЕУ ім. В. Гетьмана. – Київ, 2008. – 24 с.
9. Лютова Г. М., Лаврова О. О. Особливості обліку та звітності страхових компаній / Вісник університету банківської справи НБУ. – 2010. – № 3 (9). – С. 283-286.
10. Приходько В. С. Методологія обліку страхової діяльності та аналіз платоспроможності страховика : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.06.04 / КНЕУ. – Київ, 2000. – 16 с.
11. Сидоренко О. О. Бухгалтерський облік формування та розміщення страхових резервів [Текст] : дис. канд. екон. наук з бух. Обліку : 08.00.09: захищена 19.04.11 / Сидоренко Олександр Олександрович. – Київ, 2011 р.
12. Федорова Я. Б. Організація та методика аудиту страхових компаній : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.08. / Одеський державний економічний університет. – Одеса, 2009. – 23 с.
13. Калашникова Н. Н. Учет доходов страховой деятельности и анализ их достаточности : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.12 / Саратовский государственный социально-экономический университет. – Саратов, 2005. – 18 с.
14. Павлюченко Т. Н. Развитие бухгалтерского учета и отчетности в страховых компаниях [Текст] : дис. канд. екон. наук : 08.00.12 / Павлюченко Татьяна Николаевна. – Воронеж, 2010 – 244 с.
15. Полазнова Т. В. Учет доходов и расходов от страховых операций в страховых организациях [Электронный ресурс] : дис. ... канд. екон. наук : 08.00.12. – Нижний Новгород, 2007. – 198 с.
16. Янковская Д. Г. Учет и анализ в системе управления финансовыми результатами деятельности страховой организации [Текст] : дис. ... канд. екон. наук : 08.00.12 / Янковская Дина Геннадьевна. – Казань, 1999. – 223 с.
17. Легкий Н. И. Формирование финансового результата в страховой организации : автореферат дис. ... канд. екон. наук : 08.00.10 / Легкий Н. И.; [Акад. бюджета и казначейства М-ва финансов РФ] Москва, 2008
18. Яковлев М. К. Бухгалтерский учет в страховых компаниях. [Текст] : дис. ... канд. екон. наук : 08.00.12 / Яковлев Михаил Константинович. – Москва, 2009. – 270 с.
19. Страхування : підручник / Керівник авт. колективу і наук. ред. С. С. Осадець. – Вид. 2-ге, перероб. і доп. – К. : КНЕУ, 2002. – 599 с.

Чумак А. В.

Харьковский институт финансов
Украинского государственного университета финансов и международной торговли

Мельничук И. И.

Национальная академия статистики, учета и аудита

**МОДЕЛЬ УЧЕТА РАСХОДОВ НА ОРГАНИЗАЦИЮ СТРАХОВОГО ДЕЛА:
СОСТОЯНИЕ И СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ****Резюме**

В статье рассмотрены особенности формирования стоимости страховых услуг. Обоснованно нецелесообразность применения термина «себестоимость страховых услуг» для представителей страхового рынка. Проанализированы варианты учета прямых и непрямых расходов на ведение страхового дела в Украине и предоставлены рекомендации относительно усовершенствования порядка учета расходов на организацию страхового дела.

Ключевые слова: расходы страховой компании, затраты, на ведение страхового дела, себестоимость, учет, страховые услуги.

Chumak O. V.

Kharkov Institute of Finance Ukrainian State University of Finance and International Trade

Melnychuk I. I.

National Academy of Statistics, Accounting and Auditing

**A MODEL OF ACCOUNT OF CHARGES IS ON ORGANIZATION OF INSURANCE BUSINESS:
STATE AND PERFECTION****Summary**

The features of forming of cost of insurance services are considered in the article. Grounded pointlessness of application of term «prime price of insurance services» for the representatives of insurance market. The variants of account of lines and indirect charges are analyzed on the conduct of insurance business in Ukraine and recommendations are given in relation to the improvement of order of account of charges on organization of insurance business.

Key words: charges of insurance company, expense, are on the conduct of insurance business, prime price, account, insurance services.